

En historia om Gasten

En fäbodvall:

En grön plan mitt i storskogen, några grå hus, ett par stugor med lutande skorsten, fyra fähus och några lador, somliga utan tak med endast de tomma åsarna.

Husen voro sammanträngda, som om de hos varandra ville söka skydd och sällskap för ödemarkens enslighet. Runtom ormade sig gärdesgården, och där utanför låg skogen mörk och hemlighetsfull under täta kronor. Såg man in mellan stammarna, förlorade sig blicken i ett oändligt upprepande, och man fick det intrycket, att därinne kunde finnas allt möjligt.

Krånglarsgården i Åsens fäbod

På ena sidan om vallen höjde sig berget åskmolnsgrått och hotande med branta stup och klyftor, och här och var stodo torr-rakor och sträckte sina förvridna armar över avgrunderna. Vände man sig åt motsatta sidan, såg man över milsvid skog. I förgrunden nere vid skogsbrynet låg gårdesgården slingrande som ett grått band. Där nedanför låg myren, bortom låg åsar och sjöar och längst bort bergen, där solen steg upp.

Där bortom låg hemmet, och ofta vandrade vallkullornas tankar ditöver, i längtan när det var lördagskväll, och den nedgående solens strålar bredde ut sig över landskapet hemöver, i ångest ibland när natten kom, och den ödsliga milaskogen låg svart, och de bortersta bergens konturer svagt avtecknade sig mot österhimmelen.

Det var natt, ej en juninatt då mörker aldrig kan få riktigt tag över ljuset, utan en septembarnatt i nedan, då allt är uppslukat av mörker. Himmelen var mörk, endast bakom berget hade litet ljus kvarglömt sig efter solen, som för flera timmar sedan gått ned.

Däremot avtecknade berget skarpt sin svarta siluett, och på södra sidan avtecknade sig det hemska stupet, där Ås-Lars gått utöver med skidorna, när han var förföljd och skulle fasttagas för tjuvskytte, och där nedanför de sedan hittade honom spetsad på en torkad granbuske och död.

Inne i stugan låg Margit, vallkullan. Hon kunde inte sova. Hon var ensam kvar. Hennes kamrater Karin och Imbor hade dragit iväg hemöver på morgonen. Hon hade stått och sett det vita bandet av kor och småkreatur draga över myren därnere, då och då hade en sångtrall eller ett och annat ”muu” nått ända dit upp till henne.

Så hade hon sett hur det slingrande bandet dragit in i skogsbrynet och försvunnit, och då hade hon med ens känt sig så ensam. Hon hade känt något gnaga i bröstet, när hon tänkt på, att hon måste stanna här uppe minst fyra dagar till, innan den lilla kalven kunde bli så pass försigkommen, att han kunde gå den långa vägen över skogen.

Nu låg hon och tänkte på detta, tänkte på alla nattsvarta sagor, om ensamma fåbodkullor, som varit utsatta för skogsfolkets uppmärksamhet, på gastens rop från myrhålet, dit den blivit lagd av modern.

En gammal dalklockas pickande hördes från en mörk vrå, nu bullrade hon ur sig tolv skrällande slag och fortsatte med sitt haltande pickande. Ej på årtal hade klockan blivit reparerad. Hon var full med damm och knäppte tonlöst, men med ett visst ihåligt ljud, och kullan låg och lyddes och tyckte det lät, som när man slår med fingret mot ett likkistlock.

Hon låg och plågades och kunde ej göra sig fri från föreställningen. Hon drog täcket över öronen, men det hemska, haltande knäppandet förföljde henne ständigt, tick ... tack ... tick ... tack ...

Skulle hon gå upp och stanna klockan – nej, då skulle tystnaden bli ändå mer tryckande, tick ... tack ..., tick Skulle hon kanske ändå! Plötsligt kom hennes hjärta att stanna – ett ljud trängde sig in i stugan, det lät som ett litet barns sakta kvidande. Det kom nedifrån vallen, där bäcken slingrade sig, där den går lugn och är djup och otäck, och där man inte kan se botten för det långa gräset, som ligger och ormar sig för strömdraget.

Ljudet tilltog i styrka och närmade sig – blodet isades i hennes ådror – men nu kom det från alla väderstreck; det var som om hela luften var uppfylld av kvidande barnrop. Småningom avtog ljudet, fjärmade sig mer och mer och dog bort i ett gurglande. I sängen låg kullan i kramp. Känslöslös för smärta hade hon tryckt sina naglar djupt in i tummarnas knogar.

Månen hade gått upp och sken rakt in genom fönstret, belyste de diverse saker, som stodo på bordet, och de strålar, som sluppo vidare, avbildade fönstret nere vid dörren. Från den mörka vrån kom klockans ihåliga tick ... tack ... tick

En julikväll drogo två kullor med en skara kreatur över myren, som ligger nedanför berget med fåboden. De hade gått hela dagen, passerat andra fåbodas, följt den slingrande stigen vägen över heden, över berg,, med utsikt över skogslandskap som förtona med himmelen. Då hade kullorna sjungit, och det hade skullat så underbart. Där hade korna gått i sedlig gåsmarsch efter den slingrande stigen, klövarna hade klappprat mot stenar och trädrötter, och skällorna hade slagit takten efter deras gång.

Fåren sprungo vid sidan av vägen in mellan granarna, och där något saftigt gräs stuckit upp, blev det genast överfallet av en mängd ivriga munnar. De nafsade till sig något i brådskan, men sprungo vidare, ty Ås-folkets gumse gick och spankulerade och kunde aldrig låta bli att retas.

Så hade de gått över myran, där det hade varit att gå balansgång efter vindfällan och nedlagda spänger. Där hade alltid kreaturen stått och gruvat sig, och kullorna hade måst locka på dem, innan de vågade bege sig ut. Getterna, de hade förstås behändigt hoppat mellan tuvor och stenar, men korna och fåren, som voro mer oviga, hade gått ner sig djupt i den lösa gytthan.

Nu voro de på kavelbron, som ledde över den stora myren, och uppe på det mörka berget låg fäboden, dit de skulle, och lyste. Skaran drog sakta fram. Småkreaturen hoppade ej längre omkring, de hade dragit sig bakom och bildade eftertruppen, och lammen ansträngde sig tydligen att följa med på sina små, trippande ben.

Kullan i spetsen sjöng en och annan trall och lockade. Hon kunde vara omkring fyrtiofem år, hon verkade kraftfull men föga kvinnlig. Ansiktet var skarpt och kraftfullt, omkring munnen faaanns ett beslutsamt eller rent av hårt drag – hon påminde mycket om ett påveporträtt.

Efteråt ett stycke gick den andra kullan, och bredvid henne gick alltid den stora, svartbrokiga skällkon. Hon gick och vaktade påsen med mjölet, som kullan hade, och när det delades ut till korna, var hon alltid den första som skulle ha. Kullans

ålder kunde vara omkring tjugo år. Tyst gick hon vägen fram, hon sjöng inte, lockade inte, hennes gång var tung, och i hennes ansikte var en blandning av bitterhet och sorg.

Hon gick och tänkte, tänkte på när hon sist gått denna väg. Då hade hon tänkt på sin vän, trallat och sjungit De hade blivit bekanta de två under sommaren. Det hade varit när hemfolket varit uppe i fåboden för att slå. Pojkarna och kullorna hade kommit tillsammans på kvällen, de hade nojsat och skojar.

Så hade de andra slutligen gått, och de två blivit ensamma, det nyslagna höet hade doftat inne i ladan, och en sakta regnskur hade knaprat på takpärtorna. De hade båda varit unga och blodet hett —.

Under sommaren hade han sedan flera gånger varit upp och hälsat på henne, och när hösten kom och hon flyttat hem med kreaturen, var hon alltid säker om, att varje lördagskväll, när allt var tyst, få höra hans knackning på hennes lilla kammarfönster.

Gummorna hade redan börjat bestyra om saken, då han plötsligt övergav henne och gifte sig. Hon hade i början tagit det ganska lätt, men upptäckte snart till sin förfäran, att det ej skulle bli så utan följder. Detta gick hon nu och tänkte på, ännu visste ingen något, och uppe på vallen mitt i skogens ödslighet skulle hon föda barnet, och för sin kamrat, ja för henne, kunde hon ha förtroende —.

Folket hade kommit hemifrån upp till fåboden för att slå. Det hade regnat i flera dagar, och folket kunde ej få sitt hö torrt. De hade därför ej något att göra. Karlarna gingo i stugorna och pratade skoj, och kvinnfolken skrattade – alldeles som för många, många år sen, då de voro unga. Brasor av torrkoksvad brunno i spislarna, stora kaffepannan puttrade och kaffet maldes i underliga hemgjorda kvarnar.

Pers-Olle och Ås-Anders, som första gången fått följa med till fåboden, kunde dock, trots regnet, ej hålla sig inne. De hade varsitt metspö, de hade letat mask och skulle ned till bäcken för att meta. Det hade gått underliga historier hemma vid bygden om bäcken och dess stora ”fisklighet”. Nu hägrade det för pojkarna att själva få försöka.

Pojkarna hade kastat ut och väntade att i varje ögonblick få dra upp en sprattlande laxöring. Fiskelyckan var dock ej särdeles gynnsam. Då och då fastnade en pekfingerfisk, men det var också allt.

De släppte ned krokarna bland gräset och läto dem följa med strömmen. Nu råkade dock Pers-Olles krok att fastna vid något föremål på botten. Han slet och ryckte försiktigt, men kunde ej komma loss.

Slutligen började det dock ge med sig, men det satt fast och var tungt. Nu kom det upp mellan gräset och blev synligt; det var en gammal tygpåse. Pojkarna tyckte det var en skojig fisk och skrattade.

De drogo upp påsen på land, men då gick den sönder, och därur ramlade en hög med ben, som härledde sig från ett barnlik Förfärade sprungo pojkarne därifrån och omtalade fyndet.

Det blev allmän uppståndelse och Länsmannen underrättades, men ingenting kunde bringas i dagen. Benen samlades emellertid upp, fördes hem över den stora skogen och begrovs i kyrkogården, och sedan dess har gästen aldrig mer hörts ropa från bäcken vid Säliträdberget

*Uppsats skriven av Johan Öhman på
Brunnsviks Folkhögskola årskurs 1915 - 1916*